

Carsten Hjorth Pedersen

En almindelig skole – bare helt anderledes

Et personligt blik på de kristne friskolers historie

Lohse
i samarbejde med
LogosMedia

Indhold

Forord 13

Første del: Den historiske baggrund for de kristne friskoler

1. En almindelig skole, bare helt anderledes 23
  - Der er et DNA at føre videre 23
  - Fortidens skoler er til stede i nutidens 24
  - De kristne friskoler er ikke så velbeskrevne som andre friskoler 26
  - Kristne friskoler – i forhold til hjem og kirke 27
  - 48 kristne friskoler 27
  - Oversigt over skolerne 29
  - Der findes andre kristne friskoler 30
  - Polemik om brug af ordet »kristen« 31
  - Fri, privat, lille eller tysk skole 33
  - De kristne friskolers navne 34
  - Hvad definerer en kristen friskole? 36
  - Et kristent skolehus 43
  - Et eksternt blik på en kristen friskole først i 1980'erne 45
  - Fem kendetegn på en kristen skole 46
  - Hvordan viser det sig i praksis? 48
  - Kristne efterskoler 49

2. Hvorfor blev der oprettet kristne friskoler? 51
- Det kristne var vigtigst 52
  - Folkeadressen i 1964 53
  - Det kristne livssyns deroute i folkeskolen 56
  - Danmark sidst i 60'erne og først i 70'erne 57
  - Friskolepionererne handlede på udviklingen 61
  - Religiøsitet, tro, kirker
    - og missionsforeninger i 1960'erne og først i 70'erne 62
  - Folkeskolen 64
  - Forældreretten og -pligten 68
  - Udfordringer og en undtagelse 71
  - Lokal forankring 72
  - En ny generation af forældre 74
  - Missions- og frikirkefolk
    - fandt sammen om bibel, etik og mission 76
  - Åndsfrihed bliver et centralt begreb 82
  - De kristne friskoler er ikke et led i trosbekendelsen 85
  - Man vil ikke sit eget 86
  - PORTRÆT: OTTO MORTENSEN 89**
3. Kristendomsundervisning og andagt 91
- Tydeligere og mere omfattende kristendomsformidling 92
  - Fagets udvikling på de kristne friskoler 94
  - Morgensang, andagt eller samling 98
  - Forskellen mellem undervisning og forkyndelse 102
  - Det almene og det kristelige 104
  - Syndefaldsfokus og skaberglæde 106
  - Hvordan ytrer det kristne sig på en kristen friskole? 108
  - En kristen friskole er også *fri* 109

- 4. Sex, skabelse og skolebibliotek 111
  - Fagsyn i kristent perspektiv 111
  - Tre undtagelser 114
  - Seksualundervisning 115
  - Skabelse og udvikling 131
  - Skolebiblioteket 137

Anden del: De kristne friskoler gennem 50 år

- 5. Der oprettes 27 kristne friskoler på ti år 143
  - Pioner-, etablerings- og konsolideringsperiode 143
  - Tre faser af skoleoprettelser 144
  - De frikirkelige 145
  - De missionske 153
  - De to første skoler 161
  - De øvrige 25 skoler i første fase 168
  - Nogle vurderinger af første fase 172
  - Byggeri, økonomi og skolepenge 176
  - Enormt antal frivillige arbejdstimer 181
  - Bønnens betydning 183
  - Idealister og realister 185
  - PORTRÆT: GRETE OG OVE LYSHOLM 187**

- 6. 16 nye skoler fra 1985 til 2003 189
  - Ændringer i samfundet og skolen 189
  - Fire missionske/folkekirkelige skoler plus en 192
  - Fem frikirkelige skoler 192
  - Syv ACE-skoler 194
  - Nye karakteristika ved de kristne friskoler 202
  - Tvind og ekstremisme 205

De 24 skoler, der havde været i gang siden første fase 207
Glansperioden 213

7. Færre skoler, men fortsat vækst i elevtallet 215

Tre nye skoler plus en 215
Hvad skete der på skolerne i tredje fase? 217
Udviklingen i elevbetalingen 218
De kristne friskoler fra 2009 og frem 219
Ansættelsesfrihed 225
Forholdet til folkeskolen 226
Ekstremismetilsyn 227
Koblingsprocenten 228
Daginstitutioner 229
Elevtalsudviklingen 231
Hvorfor lukkede 12 af skolerne? 233
Ministeriets lukning af Samuelskolen i 2006 235
Til besindelse 239

8. De kristne friskolers bagland 241

Hjemmet og forældreretten 241
Folkekirken 244
Frikirkerne 245
Nogle missionske forløbere
i Tronsmark, Østermarie og Bodilsker 248
Indre Mission nøler 251
Luthersk Mission er frontløber 257
Kirke og skole bør hverken sammenblandes eller adskilles 259

- 9. Menneskene på de kristne friskoler 261
  - Elever 261
  - Forældre 270
  - Ansatte 277
  - Lærere 279
  - Kan man fyre en lærer, man har kaldet? 283
  - Skoleledere 287
  - Bestyrelsesmedlemmer 291
  - Konflikter 293
  - Lykkedes det? 295
  - PORTRÆT: GERDA RASMUSSEN 296**

- 10. De kristne friskoler i mediemøllen 299
  - Sviger man folkeskolen ved at oprette kristne friskoler? 300
  - Debat mellem en
    - ortodoks lutheraner og en klassisk grundtvigianer 303
  - 11. september 2001 fik betydning for de kristne friskoler 309
  - Udvikling og skabelse (2002) 311
  - Homoseksualitet (2005) 317
  - Provokeret abort (2006) 322
  - Er kønnet givet eller konstrueret (2020) 325
  - Mediestormene som fremkaldervæske 328

- 11. Profil, skolekoncept og pædagogik 331
  - Større vægt på grundlag og formål end på indhold og metoder 332
  - Skolestørrelse 336
  - Disciplin 338
  - En boglig skole 343
  - Specialundervisning 344
  - Ikke kun en skole for kristne 347

Børnehaveklasse 348

Dannelse 349

Påvirkning med respekt 351

PORTRÆT: VIVIAN VIKNER 353

12. To kristne gymnasier, men ingen kristen læreruddannelse 355

Gymnasieplaner 356

Det Kristne Gymnasium og Hovedstadens Kristne Gymnasium 360

Kristne seminarier og -planer 365

Den Kristne Lærerhøjskole (DKL) 366

Andre initiativer vedr. læreruddannelse 376

Kristent Pædagogisk Institut (KPI) 379

Tredje del: Foreningerne for de kristne friskoler

13. Foreningen med det lange navn 383

Udviklingen fra 1971 til i dag i korte træk 383

LFKF's stiftelse og første tid 388

Det gælder vores børn 390

LFKF henvender sig

til regering og folketing vedr. seksualundervisning 391

Arbejdet tager form, men der er

uenighed om, hvorvidt LFKF skal drive skoler 396

Foreningens første sekretær får godt et år på posten 400

LFKF bliver evangelisk-luthersk 400

Konsolidering 1973 til 1989 408

PORTRÆT: HENNING LYSHOLM CHRISTENSEN 417

14. En forening bliver to foreninger, som bliver til en forening 419
    Ny struktur 1990-1994. AU oprettes 420
    To foreninger med sammenbundet medlemskab, 1995-2000 425
    To foreninger uden sammenbinding, 2000-2008 432
    Én fælleskirkelig forening fra 2009 og frem 443
    Konklusion på (L)FKF 446
15. De kristne friskoler og dansk skolepolitik 449
    Årsagerne til
        øget opmærksomhed på den sekundære skoledrift 450
    Hvori består det administrative og skolepolitiske? 454
    Selvejende institutioner 455
    Forståelsespapiret 461
    Tilsynet med de frie grundskoler 467
    Skolepuljen 473
    De frie skoler er ikke så frie, som de har været 473
    PORTRÆT: ANNE MARIE POULSEN 476
16. Kurser, stævner og udgivelser 479
    Årsmøder 480
    Nordiske møder 480
    Kristent Lærerseminar 485
    To FKF-dage 486
    Generalforsamlinger og dialogmøder 488
    Fagkurser 489
    Konfirmandkursus 490
    Den Kristne Skole (og Familie) samt Unikum 493
    Undervisningsmaterialer 495
    Bøger og hæfter 497
    Mikrokurser 498
    Skolernes blade 498

17. Konklusion og perspektiv 499

Et godt, men ikke fejlfrit skolekoncept 499

Forældrene og forældreretten 501

Skolernes kristne profil har ændret sig 503

Var det rigtigt at »isolere« sig? 505

Stærkere kirkeligt sammenhold og samarbejde 507

Hvis ikke Herren bygger huset 508

Bilag 1: Samtaler og skriftlige bidrag 509

Bilag 2: Oversigt over de 48 kristne friskoler 511

Bilag 3: Oversigt over 16 FKF-daginstitutioner 517

Bilag 4: Elevtalsudviklingen på de kristne friskoler 1972 til 2023 521

Bilag 5: Ansatte og formænd i (L)FKF siden 1971 523

Bilag 6: (L)FKF's årsmøder fra 1972 til 2008 527

Bilag 7: Kristent Lærerseminar fra 1976 til 2009 531

Bilag 8: Udgivelser 1973 til 2021 537

Litteratur 541

Personregister 545

Skoleregister 551

Om forfatteren 555

Forord

Ordet *historie* bruger vi på dansk både om *historier*, som vi fortæller, og om *historisk viden*, som vi formidler i historiske bøger etc. Den bog, du nu har åbnet, er lidt af begge dele.

Jeg er ikke historiker af fag, så denne fremstilling står ikke mål med de krav, der stilles til historisk forskning. Den er på den anden side heller ikke »bare« et causeri. Jeg har gennemlæst tusindvis af papirer, mange bøger og har interviewet ca. 30 personer. Og jeg har besøgt alle de nuværende kristne friskoler (minus én) mindst én gang. Derfor er det vist mest præcist at karakterisere bogen som *en fortælling baseret på historiske facts*.

Dette valg er taget ud fra mine evner og begrænsninger, men også ud fra et ønske om at nå en bred læserskare.

50 år med de kristne friskoler

Inden jeg giver mig i kast med at fortælle de kristne friskolers historie, er det vist rimeligt at fortælle, hvad jeg selv har haft med disse skoler at gøre.

Efter ti års skolegang tog jeg realeksamen fra Nyager Skole i Rødovre i 1972. Jeg forlod dermed grundskolen det år, de to første kristne friskoler åbnede. Jeg har derfor akkurat *ikke* selv haft mulighed for at være elev på en kristen friskole.

Men allerede da jeg gik i gymnasiet, blev jeg opmærksom på disse skolers eksistens. I 3.g skulle vi skrive en stil med udgangspunkt i daværende

undervisningsdirektør Asger Baunsbak-Jensens krasbørstige indlæg i Berlingske Tidende i oktober 1974, hvor han blandt andet skrev:

Folkeskolen og børnehaver bliver visse steder i disse år præget af yderliggående marxistiske lærertyper, der vil omforme samfundet. De har ikke lov til at misbruge folkeskolen. Den politiske kamp må ikke foregå i skolen. Men vi oplever en udvikling, hvor visse fanatiske lærere udøver et tyranni.

Dermed startede Asger Baunsbak-Jensen den såkaldte indoktrineringsdebat.

Jeg har stadig min stil fra dengang. Det er med blandede følelser, jeg genlæser den. Men jeg kommer frem til den (for mig nyvundne) erkendelse, at folkeskolen selvfølgelig er nødt til at påvirke eleverne, men hvis man som forældre ikke ønsker denne påvirkning, kan man sende sit barn på friskole. Jeg skriver blandt andet: »Friskolen er også til for de elever, som et lokalt sted bliver undervist/præget på en måde, som forældrene (og/eller eleverne) ikke kan eller vil acceptere.«

Jeg refererer til, at der etableres kristne friskoler i disse år, men roder så gevaldigt rundt i det, da jeg gør mig til talsmand for »kristen indoktrinerer« på kristne friskoler. (Det synspunkt har jeg siden forladt!)

Da jeg senere uddannede mig til lærer på Frederiksberg Seminarium (1976-1980), fik jeg kontakt med daværende landssekretær i *Landsforeningen til oprettelse af Kristne Friskoler mv. (LFKF)*, Henning Lysholm Christensen.

LFKF arrangerede nemlig i samarbejde med Kristeligt Forbund for Studerende (KFS) et årligt weekendkursus: *Kristent Lærerseminar*, som også var for lærerstuderende. Og vi var mange lærerstuderende, der deltog på Kristent Lærerseminar de år.

Her mødte vi folk fra de kristne friskoler, som i løbet af 1970'erne var i eksplosiv vækst - med et deraf følgende stort behov for nye lærere. Det førte

til en veritabel »jagt« i disse weekender, idet friskoleledere og efterskoleforstandere kappedes om at få de 3. og 4. årgangs studerende, der deltog i Kristent Lærerseminar, ansat på netop deres skole.

Fra 1983 til 1989 var jeg lærer på en af de kristne friskoler, Esajasskolen i Hvidovre, som var åbnet i 1980. Her oplevede jeg på nært hold en kristen friskole i pionerårene.

I 1985 blev jeg medlem af LFKF's bestyrelse. Det var i en fase, hvor der ikke blev oprettet så mange nye skoler, men hvor der til gengæld var et kæmpe arbejde med at konsolidere skolerne. LFKF forsøgte at rådgive skolerne, og der blev arrangeret kurser, udgivet bøger og holdt pædagogiske dage.

I 1989 blev jeg ansat som førnævnte Henning Lysholm Christensens afløser i LFKF. Kontoret lå i Skjern, som vores børn, min kone og jeg flyttede til. I løbet af årene som pædagogisk sekretær i LFKF fik jeg et grundigt kendskab til de kristne friskoler, men også til en række kristne efterskoler og et gymnasium, som i den periode var medlemmer af foreningen.

Under min ansættelse i LFKF – der undervejs tog navneforandring til *Foreningen af Kristne Friskoler (FKF)* – påbegyndte jeg et studium ved Norsk Lærerakademi i Bergen, hvor litteratur om kristne friskoler i Norden var en del af pensum.

I 1995 sagde jeg op i FKF og tog et års uddannelsesorlov, hvor jeg afsluttede min norske uddannelse som cand.polit. med pædagogik som hovedfag og kristendom som bifag. Min afsluttende hovedfagsopgave handlede om kristne friskoler.¹

Fra 1996 til 1999 var jeg lærer på Skjern Kristne Friskole, der var blevet oprettet som en af de første skoler i 1974. Det sidste trekvarte skoleår var jeg konstitueret skoleleder, inden jeg i august 1999 blev ansat som leder af

---

1 Det blev senere til bogen *Menneske og kristen. I opdragelse og undervisning. Med særligt henblik på kristne skoler*. Kristent Pædagogisk Forlag, 1998.

det nyoprettede *Kristent Pædagogisk Institut (KPI)*. Denne stilling blev jeg pensioneret fra i oktober 2021.

Gennem de godt 22 år i KPI var de kristne skoler det praksisfelt, jeg arbejdede mest med via et nært samarbejde med de ansatte i FKF og ved medvirken på pædagogiske arrangementer på de fleste af de kristne friskoler.

Desuden havde KPI fra april 2000 til september 2021 kontor på en kristen friskole, Johannesskolen i Hillerød, hvor jeg havde min daglige gang på skolens lærerværelse, holdt andagter for eleverne og havde enkelte timer med dem, og jeg var med til pædagogiske dage etc.

Det korte af det lange: Jeg har ikke selv kunnet være elev på en kristen friskole, men jeg har haft dem tæt inde på livet, siden jeg forlod grundskolen i 1972.

Anledning og målgruppe

Denne tætte kontakt til de kristne friskoler er også et handicap i forhold til at fortælle deres historie. Man bliver let »værkstedsblind«. Men jeg forsøger i det mindste at være mig denne blindhed bevidst. Derfor inddrager jeg også på de følgende sider mange andre kilder end mine egne oplevelser.

Anledningen til at fortælle denne historie nu er:

- at Foreningen af Kristne Friskoler havde 50-års-jubilæum i 2021,
- at de to første skoler (hvoraf den ene for længst er nedlagt) havde 50-års-jubilæum i 2022,
- at en stribe kristne friskoler, der opstod under den heftige vækst fra 1972 og ti år frem, vil få 50-års-jubilæer de kommende år,
- at en del af pionererne er gamle nu, og skal vi nå at få deres indtryk med i den historiske fortælling, skal det snart være!

Derfor er det på tide at give en samlet fremstilling af en relativ lille, men prægnant del af dansk skolehistorie.

Denne historie handler om noget, der begyndte med »ingen skoler«. LFKF blev nemlig stiftet året før de to første skoler åbnede. I 2023 er der 35 kristne friskoler med i alt 7.483 elever, hvilket er ca. 1 % af Danmarks grundskoleelever. Det er en beretning om stor fremgang, men også om stormfulde kriser.

Min primære målgruppe for fortællingen er de mange, som har eller har haft et engagement på de kristne friskoler: ansatte, bestyrelsesmedlemmer, forældre og andre. Siden 1971 er der tale om tusindvis af personer.

I 2023 drejer det sig om ca. 900 ansatte, 200 bestyrelsesmedlemmer og mange tusinde forældre. Mange af dem ved måske noget om den skole, de er tilknyttet, men de fleste af dem ved kun lidt om den samlede »bevægelse«, herunder de kristne friskolers opståen og historie. Det kompenseres der for her.

Bogen er selvfølgelig også for læsere, der ikke har eller har haft et engagement på en kristen friskole. Det kan for eksempel være folk med tilknytning til andre typer af skoler – folkeskoler, efterskoler eller friskoler. Eller det kan være folk, der ser på de kristne friskoler fra en mere kirkelig vinkel – præster, kirke- og kulturmedarbejdere etc.

Bogen er kort sagt for alle, der har interesse i de kristne friskolers historie!

De følgende sider er ikke en hyldest til de kristne friskoler, for der er også eksempler på brist og mangler. Ikke blot i form af enkelttilfælde, men også i form af strukturelle forhold. Meget kan siges om de kristne friskoler, men Himlen er de i hvert fald ikke! Det dokumenteres på de følgende sider. På den anden side vil jeg ikke lægge skjul på, at jeg synes, der er grund til at være stolt over de kristne friskolers fremvækst og virke. Jeg mener, de er en væsentlig og interessant del af dansk skolehistorie.

Bogen giver ikke en præsentation af de i alt 48 kristne friskoler, der har eksisteret. Alle skoler er omtalt på de følgende sider. Men hvis man ønsker en præsentation af de enkelte skoler og deres historie, kan man i mange tilfælde finde den på skolernes hjemmesider.

Om bogen

I foråret 2020 skrev jeg til samtlige kristne friskoler og bad dem sende relevant historisk materiale, hvilket ca. 17 skoler gjorde. Jeg har naturligvis søgt oplysninger på anden vis om de øvrige skoler. Men det bliver de skoler, som har givet flest oplysninger, der fylder mest i denne fremstilling.

Omdrejningspunktet er ikke (L)FKF, for foreningens eksistensberettigelse er skolerne. På den anden side er det klart, at skolernes historie ikke kan fortælles uden at nævne foreningen. Den del findes i kapitel 13-15.

En oplagt vanskelighed ved dette projekt er, at de 48 skoler har hver deres historie, mens det er en *bevægelses* historie, jeg vil fortælle. Det betyder, at jeg må afgrænse mig til visse fælles træk for skolerne. Det gør det heller ikke lettere, at de kristne friskoler var en mere homogen gruppe de første 25 år, end de har været de seneste 25.

Desuden vier jeg de første år størst opmærksomhed – dels fordi de er mindst kendt, dels fordi arbejdet med at finde ud af, hvem de kristne friskoler er *i dag*, bør orienteres ud fra, hvor de kommer fra.

Jeg er mig bevidst, at der er personer og »sager«, der kunne fortjene at blive inddraget på de følgende sider, som ikke bliver det – enten fordi jeg ikke kender dem (godt nok), eller fordi det slet og ret har været nødvendigt at begrænse omfanget.

Bogen består af tre dele:

Første del (kapitel 1-4) handler om baggrunden for, at kristne friskoler blev oprettet.

Anden del (kapitel 5-12) er de kristne friskolers historie fra 1972 til i dag, hvor jeg også ser på nogle udviklingslinjer gennem årene.

Tredje del (kapitel 13-17) omhandler de kristne friskolers foreninger fra 1971 indtil i dag, herunder udløberne til to kristne gymnasier, som blev oprettet, samt forsøget på at etablere en kristen læreruddannelse.

Man behøver ikke læse bogen fra ende til anden. Man kan læse de kapitler, man finder mest interessante og udelade dem, man ikke har interesse for.

Bagest i bogen er der et personregister og et skoleregister, så man hurtigt kan finde oplysninger om personer og skoler, der omtales i bogen.

Tak

Jeg retter en varm tak til alle, som på forskellig måde har bidraget til min fortælling om de kristne friskoler. Det gælder de mange ledere, lærere, pædagoger, andre ansatte, forældre og bestyrelsesmedlemmer, jeg gennem årene har samarbejdet og talt med. Det gælder især på de tre kristne friskoler (Esajasskolen, Skjern Kristne Friskole og Johannesskolen), hvor jeg igennem tilsammen 30 år har haft min daglige gang, men også mange andre, som jeg for eksempel har besøgt i forbindelse med pædagogiske arrangementer. Jeg takker også de ca. 30 personer, der er nævnt i bilag 1, som jeg har ført samtaler med i denne anledning. Og tak til de mange, der hjulpet mig med tal, årstal, data, oplysninger, vurderinger, kilder og kommentarer. Ingen nævnt, ingen glemt.

God læselyst!

Hillerød, september 2023

Carsten Hjorth Pedersen

Første del

Den historiske baggrund for de kristne friskoler

En almindelig skole, bare helt anderledes

Begrundelse og definition

Tilsyneladende har mennesker alle steder på jorden og til alle tider fortalt historie – og historier. Så vi må vi jo have et behov for det! – Ja, men hvorfor har vi det behov?

Jeg tror, et af de vigtigste svar er: Fordi vi gerne vil finde ud af, hvem vi er. Historie handler om identitet. Hvor kommer vi fra, og hvem er vi?

Der er imidlertid sket noget. For bare få årtier siden definerede den enkelte sig i langt højere grad i forhold til kollektivet og så sig selv som en del af et fællesskab. Men selv i vores hyper-individualiserede tid er vi sat i nogle fællesskaber eller bevægelser, der er med til at forme os til dem, vi hver især er. Og selv dengang, historie først og fremmest drejede sig om fællesskabet, havde det også betydning for de enkelte individer. Så historie handler – før såvel som nu – om både kollektiv og individuel identitet.

Der er et DNA at føre videre

For flere tusinde mennesker, der har levet de sidste godt og vel 50 år, har de kristne friskoler været et af de fællesskaber eller en af de bevægelser, som har skabt kollektiv og individuel identitet. De kristne friskoler har

naturligvis ikke været ene om det. Men i en del tilfælde har de været en ikke uvæsentlig faktor.

For mange elever drejer det sig om op til 11 års skolegang. For tusindvis af forældre har det haft betydning, at de valgte en kristen friskole til deres børn. Også for de hundredvis af forældre (og bedsteforældre), som var med til at rejse disse skoler og/eller har siddet i disse skolars bestyrelser, har det haft betydning. For de mange, der har været ansat på disse skoler – for fleres vedkommende det meste af deres arbejdsliv – har det også stor betydning for, hvem de er i dag. Derfor skal historien fortælles.

Men den skal måske i endnu højere grad fortælles for dem, der i dag og i fremtiden kommer til at være elever, forældre, ansatte og bestyrelsesmedlemmer på de kristne friskoler. Ikke fordi de skal kopiere fortiden – det kan man heller ikke – men fordi der er et DNA, som skal føres videre. DNA koder nemlig for identitet.

Og så skal historien selvfølgelig også fortælles for dem, der ikke har været en del af denne bevægelse, men som finder, at den er en interesseret del af dansk skolehistorie. Og der er vitterlig mange interessante og lærerige historier at fortælle.

Fortidens skoler er til stede i nutidens

I en tid med et enormt informations-flow og med en vis tendens til overfladiskhed tror jeg, der er brug for at dvæle ved fortiden, også fortidens skole, fordi »fortidens skole er til stede i hverdagen som nuets forudsætning«². Vi kan ikke forstå os selv og vores dagligdag – for eksempel på en kristen friskole – særlig dybt, hvis vi ikke ved, hvor vi kommer fra.

Historisk viden kvalificerer desuden i langt de fleste tilfælde den aktuelle debat – såvel internt på de kristne friskoler som eksternt i forhold

---

2 Ning de Coninck-Smith, Ellen Nørgaard og Charlotte Appel, Upubliceret forarbejde med titlen *Dansk skolehistorie. Vilkår Visioner og hverdag gennem 500 år. Et værk i fem bind*, s. 3.

til andre skoleformer etc. Og debat har der altid været omkring de kristne friskoler. Kapitel 11 om de kristne friskoler i mediernes søgelys bevidner dette.

Fortællingen om de kristne friskoler må selvfølgelig se på de idealer, som disse skoler har sat op. Men det vigtigste er ikke, hvordan skolerne ideelt set skulle være, men hvordan de rent faktisk var/er. Fortællingen om de kristne friskolers historie er i høj grad en fortælling om spændingen mellem ideal og virkelighed, hvor jeg her vil lade virkeligheden veje tungest.

Hertil kommer, at vi kan finde både inspiration og faresignaler, når vi graver i historien. Efterhånden som jeg har arbejdet med denne fortælling, er det kommet til at stå klart for mig, at nutidens kristne friskoler i høj grad har brug for at besinde sig på, hvor de kommer fra.

Der er sket meget på 50 år, og skønt fortiden aldrig kan eller skal kopieres, er der ikke mindst åndeligt set stor inspiration at hente i historien, for eksempel hvad bønnens og forbønnens plads angår. Men der er naturligvis også forhold fra fortiden, som bestemt ikke bør præge dagens kristne friskoler, for eksempel de første års tabuisering af seksualiteten. En del af dette har de kristne friskoler for længst taget ved lære af, men det skal ikke glemmes.

Perioden fra først i 1970'erne til 2020'erne er desuden en spændende periode i Danmarks historie generelt – og så er den jo vores nære fortid.

Med værdiopbruddet omkring 1968 skete der noget afgørende i det danske samfund. Sekulariseringen satte for alvor ind, og mange kristne værdier kom under pres. Videre frem gennem 1980'ernes polariseredes situationen, hvor der i skolen var kamp mellem »de venstreorienterede og de borgerlige«. Men så faldt muren i 1989 og nye ideologiske fronter opstod. 90'ernes og 00'ernes postmoderne og socialkonstruktivistiske bølge kom i meget høj grad til at præge skolen. Når hertil lægges det seneste årtis kamp mellem dannelse og uddannelse, samt digitaliseringsbølgen og en markant kamp

om køn og seksualitet, så er der masser af eksempler på, hvor snævert forholdet mellem samfundsudvikling og skoleudvikling er.

At beskrive de kristne friskoler gennem de sidste 50 år er derfor også at beskrive en stump danmarkshistorie, som har haft stor betydning for, hvem vi er som individer og fællesskaber i dag.

De kristne friskoler er ikke så velbeskrevne som andre friskoler

Det er en væsentlig del af den danske måde at drive skole på, at vi har et frit skolesystem ved siden af det offentlige. Det første har i 2023 ca. 20 % af eleverne. Det sidste har ca. 80 % af eleverne. Selve »det frie skolesystem«, hvis historie strækker sig meget længere end 50 år tilbage, er derfor også af betydning for de kristne friskoler, men samtidig har de kristne friskoler været et bidrag til de frie skolers historie gennem de sidste 50 år.

De andre frie grundskoler er derimod mere velbeskrevne end de kristne.³ De kristne friskoler som samlet bevægelse er kun beskrevet i et lille hæfte fra 1985: *Kristne friskoler i 15 år*. Desuden udkom der et temanummer af *Den kristne skole og familie* i oktober 1996.

De enkelte skoler har udgivet jubilæumshæfter eller -bøger for eksempel i forbindelse med 25- eller 40-års-jubilæer. Men de behandler stort set ikke de kristne friskolers *bevægelse*. Til gengæld rummer de en del stof, som ligger til grund for min fortælling.

---

3 De private realskolers historie skildres i tobindsværket *Realskolen gennem 200 år* fra 2010. *En fagforeningshistorie. Frie skolers Lærerforening* fra 2012 giver via historien om lærernes fagforening også en fremstilling af de frie skolers historie i det hele taget. Efterskolernes historie behandles i *Mere end en skole. De danske efterskolers historie* fra 2012. De grundtvig-koldske friskolers historie er skildret i tobindsværket *Friskolehistorie – en antologi* fra 2016. Alle de frie skoler behandles i et særskilt kapitel i *Dansk skolehistorie. Bind 5: Da skolen blev alles* fra 2015.

Kristne friskoler – i forhold til hjem og kirke

Endvidere er skolehistoriske fortællinger i det hele taget interessante, fordi de – som en sekundær gevinst – giver en karakteristik af såvel eleverne/børnene og forældrene over tid. Skolehistorie er også en beskrivelse af nogle centrale forhold i hjemmet, fordi hjemmets samspil med skolen afspejler noget om begges selvforståelse, som har ændret sig nok så meget over de cirka 50 år, som denne historiefortælling strækker sig over. »Skolehistorie er uløseligt forbundet med identitetsdannelse, både for individer, for grupper og i nogle tilfælde for hele generationer af danske børn«, skriver Ning de Coninck-Smith.⁴

Når det drejer sig om de kristne friskoler, kommer denne identitetsdannelse til særlig at dreje sig om hjemmets og skolens ansvar for den *trosmæssige* dannelse. Hvorfor også menigheden eller kirken kommer ind over. Især fordi en væsentlig grund til disse skolers etablering var, at folkeskolens flere hundrede år gamle opgave med at tage vare på dåbsoplæring definitivt blev brudt med folkeskoleloven i 1975.

Nu blev det derfor et spørgsmål til både hjemmet og menigheden/kirken, hvem der så ville tage ansvar for dåbsoplæringen. Forskellige spor blev lagt, men et af de markante var, at de kristne friskoler så det som deres opgave at videreføre den opgave, folkeskolen blev frataget. Dermed bliver det også en fortælling om den store indsats, dele af det danske kristenfolk – i frikirker, missionsforeninger og menigheder – har gjort for skole, undervisning og opdragelse.

48 kristne friskoler

I 2023 er der 35 kristne friskoler, som er medlemmer af *Foreningen af Kristne Friskoler (FKF)*. Siden 1972 har der i kortere eller længere perioder eksisteret

---

4 Coninck-Smith et al. Upubliceret forarbejde til *Dansk skolehistorie*, s. 6.

yderligere 13 skoler⁵, som var medlemmer af FKF eller *Landsforeningen til oprettelse af Kristne Friskoler mv.* (LFKF), som foreningen hed indtil 1994. Det er disse 48 frie kristne grundskolers historie, jeg forsøger at skildre her.

I 1972 var der i alt 42 elever på de to første skoler. 35 på Johannesskolen, der åbnede dørene den 07.08.1972, og syv elever på Aakirkeby Privatskole, der åbnede dørene den 14.08.1972.

I 2023 er der 7.483 elever på de 35 skoler.⁶

To af de 48 skoler, der har været medlem af FKF, eksisterede imidlertid før 1972, hvor vi ellers siger, at de to første skoler blev oprettet. Det drejer sig om:

Tjørring Friskole. Dens historie er snævert knyttet til *Kristelig Lutheransk Trossamfund*, hvis etablering går tilbage til midten af 1800-tallet. Trossamfundet oprettede den første friskole i 1855.⁷ I 1940 indrettedes en skolebygning i et tidligere forsamlingshus. I 1961 opførte man en decideret skolebygning ved trossamfundets menighedshus. I 1993 blev skolen medlem af LFKF og ændrede navn til Tjørring Kristne Friskole. På grund af svigtende elevtal lukkede skolen i 2009.⁸

Den anden kristne friskole, som har eksisteret før 1972, er *Bøgballe Friskole*, der blev etableret under navnet Bøgballe Privatskole i 1911, som den sidste af de såkaldt »stærke jydere« 13 skoler. De øvrige 12 skoler er i tidens løb blevet nedlagt, men Bøgballe Friskole lever efter mere end 100 års drift i bedste velgående med 266 elever (2021). I 1976 blev skolen omdannet fra en

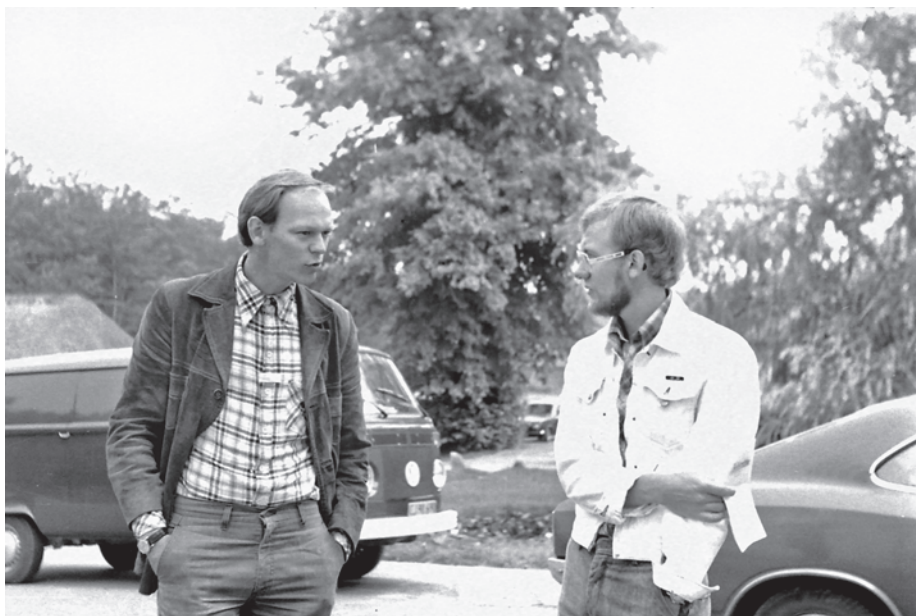
---

5 Den ene af disse 13, *Peterskolen* i Rønne ved Aarhus, kom dog kun i drift et par år og kun med børnehaveklasse, som dengang ikke hørte til undervisningspligten. Skolen blev drevet uden tilskud.

6 Uddybende om elevtalsudviklingen, se kapitel 7 samt bilag 4.

7 Flemming Kofod-Svendsen, *Lutheranerne på heden. Om Kristelig Lutheransk Trossamfunds historie* (Fredericia: Kolon, 2012), s. 57-62.

8 *Ibid.*, s. 114-116.

To unge lærere i samtale på Nordisk Friskolemøde på Rydhave Slots Ungdomsskole i 1975: Peder Toft og Ove Skovgaard Andersen.

privat forældrejet skole til en selvejende institution, og i 2010 blev skolen medlem af FKF.

Oversigt over skolerne

Ud over de 48 skoler, som er listet op i bilag 2, har der siden 1972 været urealiserede planer om kristne friskoler i Albertslund, Farsø, Fredericia, Frederiksværk, Gl. Sole, Hellerup, Hjørring, Ikast, Nykøbing F., Ringkøbing, Skive, Svendborg, Thy, Ølgod-Ansager (i 1982) og Aarhus (en ny skole ud over Jakobsskolen). Måske har der også være skoleplaner andre steder, som jeg ikke ved om.

Der har desuden været urealiserede planer om ACE-skoler⁹ i Horsens, Næstved og Roskilde.

Desuden arbejdes der omkring tidspunktet for denne bogs udgivelse på en kristen friskole i Fredericia.

Der findes andre kristne friskoler

Udtrykket »de kristne friskoler« lyder eksklusivt – som om de 48 skoler er de eneste, der har ret til at kalde sig *kristne*. Sådan er det imidlertid ikke. Lad mig nævne flere typer af frie eller private skoler, som også kan kaldes *kristne*:

- De første realskoler, som blev oprettet i slutningen af 1700-tallet, havde den kristne enhedskultur som grundlag, og de havde – og har – i mange tilfælde et kristeligt grundlag og formål.¹⁰
- *De stærke Jyder*¹¹ på Horsens-Vejle-egnen etablerede i begyndelsen af 1800-tallet hjemmeundervisning i protest mod den nye salmebog og katekismus. De ville bruge Kingos salmebog og Pontoppidans katekismus. Den første skole – der også var Danmarks første friskole – blev oprettet i 1839. De stærke Jyder var – om jeg så må sige – i høj grad kristne, men dengang brugte man ikke udtrykket »kristne friskoler«.
- De grundtvigske friskoler, som opstod fra 1852 og frem, var naturligvis også kristne, så sandt som deres »fædre« – N.F.S. Grundtvig og Kristen

---

9 Forkortelsen står for Accelerated Christian Education. For uddybning se kapitel 6.

10 Egebakkeskolen i Aarhus (oprettet i 1995), der bygger på »dansk kultur og et kristent livssyn på et folkekirkeligt grundlag« er for eksempel medlem af Danmarks Private Skoler (tidligere Realskoleforeningen).

11 *De stærke Jyder* var et navn, denne gruppe *efterfølgende* fik. Selv kaldte de sig *De opvakte*.

Kold – var det. Det er disse skoler også i dag – selv om meget få af dem benævner sig som *kristne*.

- Den første katolske skole i Danmark blev etableret allerede i 1662, og i dag er der 22 katolske skoler i Danmark. Også de er *kristne skoler*.
- *Syvende Dags Adventistkirken* driver syv grundskoler i Danmark. Disse er medlemmer af *Friskolerne*¹². Også de er *kristne*. I Norge har Syvendedagsadventisternes skoler meget med de øvrige kristne friskoler at gøre. De er for eksempel alle medlemmer af *Kristne Friskolers Forbund*. Men i Danmark har historien altså været anderledes.

Så jo, der har været kristne friskoler i Danmark længe før 1972, og mange af dem eksisterer fortsat – side om side med *de kristne friskoler*.

Når de 48 skoler, som er (eller har været) medlemmer af (L)FKF, i dag kalder sig – og af andre kaldes – *kristne*, må det altså ikke forstås eksklusivt. Sådan er betegnelsen bare blevet, primært ud fra det faktum, at disse skoler opstod som en samlet gruppe, der siden 1972 – det tør jeg godt sige – har haft en mere *markant* kristen profil end de andre friskoler, som også kan kaldes *kristne*.

Polemik om brug af ordet kristen

Når dét er slået fast, skal det imidlertid indrømmes, at personer fra de kristne friskoler – i de første år – nok brugte kristen-navnet ret så eksklusivt.

Generalsekretær i Det Danske Missionselskab (DMS), Knud Sørensen, havde i 1980 en klumme med overskriften »Om at tage patent på kristen-navnet«. Han nævner de kristne skoler, som han mener tager patent på kristennavnet: Om at tage patent på kristennavnet

---

12 Tidligere Dansk Friskoleforening.

Man taler om et kristent gymnasium, en kristen friskole eller en kristen bog på så snæver en måde, at det for andre lyder, som om andre kristne gymnasier, andre friskoler og andre bøger ikke er kristne. (...)

Hvad jeg frygter er, at ordet kristen inden længe for de fleste danskere udelukkende forbindes med kristne friskoler og kristne bøger. (...)

Det gør ondt med en familiestrid, og derfor er det galt i sig selv, at nogle anser deres form for kristendom for at være den eneste rette og derved mistænkeliggør de mennesker, der udtrykker deres tro på Kristus anderledes.¹³

Knyttet hertil har der på de kristne friskoler også været en skelnen mellem børn fra kristne hjem og fra ikke-kristne hjem. I anledning af, at skoleleder Kai Høst fra Klippen i Voel brugte denne skelnen (vistnok i en tale på skolen), skrev sognepræst Ole Rydal efterfølgende i *Midtjyllands Avis*:

Han [Kai Høst] mente: På den ene side missionske (pietistiske) hjem, på den anden side alle andre hjem. Men Indre Mission har ikke patent på kristendommen. Der er mange mennesker, som er alt andet end missionske, men som dog er kristne (fordi de er døbt i den kristne kirke). Derfor er det en uforskammethed mod disse sidste at kalde dem ikke-kristne, bare fordi de ikke opfører sig, tænker og tror som missionske.¹⁴

Set fra min udkigspost, er der et anliggende i denne kritik. Ikke at jeg betvivler, at nogle mennesker er kristne, mens andre ikke er det. Mit kriterie for at være kristen er, at man ved dåb og tro er Guds barn. Men det er ikke en sag, mennesker kan fælde dom i. Kun Gud og det enkelte menneske ved, hvordan det er fat. Om man er kristen, afgøres ikke af, om man har et

---

13 *Kristeligt Dagblad* den 08.01.1980.

14 I 1987, men ingen dato.

medlemskab af en kristelig forening eller en kirke. Og det afgøres slet ikke af, om man går – eller sender sine børn – på en kristen friskole.

Man kan til nød skelne mellem kirkelige og ikke-kirkelige hjem. For det at have en tilknytning til en kirke eller kristen forening er ingen hemmelighed. Det kan også være en nyttig skelnen, som for eksempel kan bruges til at konstatere, at de kristne friskoler i dag har en stor overvægt af børn fra ikke-kirkelige hjem, mens der i skolernes pionerfase var langt flest børn fra kirkelige hjem.

Fri, privat, lille eller tysk skole

Den lov, som omhandler de ca. 550 frie grundskoler (her er efterskolerne ikke regnet med), kaldes *Lov om friskoler og private grundskoler m.v.* Dermed er det markeret, at der er to hovedgrupper af frie grundskoler, nemlig *friskoler* og *privatskoler*. »M.v.« markerer, at der også er nogle, som ikke uden videre falder inden for disse to hovedgrupper. Det gælder lilleskolerne, der kalder sig sådan. Og det gælder det tyske mindretals skoler, der kalder sig sådan.

Foreningen *Friskolerne* (som tidligere hed Dansk Friskoleforening) rummer ca. 280 friskoler. Det er en blandet skare bestående af en stor gruppe klassisk grundtvig-koldske friskoler, men også muslimske friskoler, Steiner- og Freinetskoler. Og som nævnt syv adventist-skoler, som imidlertid alle kalder sig *private* skoler. Det er ikke let at finde rundt i begreberne!

Den anden store forening for frie grundskoler er *Danmarks Private Skoler* (tidligere Danmarks Realskoleforening) med ca. 155 grundskoler. Derudover har denne forening ca. 10 »rene« gymnasier, hvoraf de to er *Det Kristne Gymnasium* i Ringkøbing og *Hovedstadens Kristne Gymnasium*, som profil-mæssigt er stærkt beslægtet med de kristne friskoler.

Skønt *Friskolerne* har flere skoler end *Danmarks Private Skoler*, er sidstnævnte størst, hvad angår antal elever.

Og så er der de kristne friskoler, som kalder sig friskoler, men ikke er tilsluttet *Friskolerne*, men derimod har deres egen forening. For øvrigt gik

der et stykke tid efter opstarten i 1972, inden begrebet »kristen friskole« blev det vanlige. På et stort møde for kristne folkeskolelærere i 1971 på Luthersk Missions Højskole talte nogle for eksempel om at oprette »kristne lilleskoler«.

Den ene af de to første skoler kaldte sig *Aakirkeby Privatskole* og den anden, *Johannesskolen*. Kun en af de fire skoler, der blev etableret året efter (1973), navngav sig »friskole«, nemlig *Midtjyllands Kristne Friskole*, mens de tre øvrige kom til at hedde *Hovedstadens Privatskoler*¹⁵, *Thomasskolen* og *Kratholmskolen*.

Betegnelsen »friskole« blev også angrebet i den første tid. *Fyens Stiftstidende* gav i en leder den 17.03.1973 udtryk for, at kun de grundtvigske skoler havde ret til at kalde sig »friskoler«. (Der er mange grundtvig-koldske friskoler på Fyn.) Avisen hævdede, at disse skoler havde vundet hævde på betegnelsen *friskoler*, og at de kristne friskoler brugte den med urette.

Ikke mindst optagelsen af en række muslimske skoler i *Friskolerne* har gjort betegnelsen *friskole* ret bred. Eller sagt på en anden måde: Hvis de muslimske skoler kan kaldes friskoler, kan de kristne også.

Det korte af det lange: Fra midt i 1970'erne blev det almindeligt at tale om kristne friskoler.

De kristne friskolers navne

Det fører os videre til nogle overvejelser om de 48 kristne friskolers navne¹⁶.

- 17 af skolerne har navn efter en bibelsk person, for eksempel Peterskolen, Esajasskolen eller Samuelskolen.

---

15 *Hovedstadens Privatskoler* driver to skoler: *Filippskolen* på Amager og *Jakobskolen* på Frederiksberg.

16 Dvs. navne i 2023, eller da skolen lukkede. Flere af skolerne har nemlig taget navneforandring undervejs. Se oversigten i bilag 2.

- 16 af skolerne har navn efter den by eller det sted, hvor den ligger efterfulgt af »kristne friskole« eller lignende, for eksempel *Egtved Kristne Friskole* eller *Den kristne friskole i Holstebro*.
- 11 af skolerne har navn efter byen eller stedet kombineret med »friskole« eller »skole«, men altså uden »kristne«, for eksempel *Alme Skole, Friskolen Bramming, Billesborgskolen, Dronninglund Friskole* og *Silkeborg Friskole*.
- Fire af skolerne falder uden for disse tre kategorier. Det drejer sig om:
  - *Aakirkeby Privatskole* (som senere blev transformeret til *Davidskolen*).¹⁷
  - *Absalonskolen*. Navnet er ikke hentet fra den bibelske *Absalom*, men den danske biskop og statsmand Absalon, der levede i 1100-tallet, og som døde i Sorø, nær Slagelse, hvor Absalonskolen lå.
  - *KBC-Skolen*. De tre bogstaver er en forkortelse for Københavns Bibeltrænings Center. Det er den eneste af de kristne friskoler, der med navnet »bekender« sig til en bestemt kirkelig retning, nemlig det (herlighedsteologiske) KBC.
  - *Musketerskolen* i Hillerød. Skolen hed sådan på grund af dens særlige profil med henblik på bogligt svage elever. *En for alle – alle for én*.

33 af skolerne markerer altså tydeligt deres kristne profil ved enten at bruge et bibelsk navn eller ved at kalde sig »kristen friskole«. Indirekte lå der nok også et ønske om at markere et bestemt bibelsyn ved at bruge bibelske navne.

Men der er altså kun én af de 48 skoler, som ikke blot benytter det generelle ord *kristen*, men henviser til en specifik retning inden for kristendommen. Når man tænker på, hvor stærkt optaget en del skoler i begyndelsen var af deres lutherske profil, er det værd at bemærke, at ingen af dem dog markerede det i navnet.

---

¹⁷ *Hovedstadens Privatskoler* bruger som tidligere nævnt også privatskolebegrebet. Men de to konkrete skoler har bibelske navne: *Filippskolen* og *Jakobskolen*.

I 2021 tog *Randers Kristne Friskole* navneforandring til *Randers Friskole & Børnehus*, hvilket afstedkom nogen polemik på de sociale medier, strækkende sig fra dem, der mente, at en sådan navneforandring var et forræderi mod skolens kristne identitet, til dem, der forsvarede navneforandringen med, at skolen derved bedre kunne slå an blandt skoletilbuddene i byen, til dem, der mente, at det var falsk varebetegnelse, eftersom skolen ikke agtede at nedtone den kristne profil.

Jeg kan ikke afgøre den tvist – som andre skoler også har haft – men vil blot anføre, at nogle kristne friskoler helt fra begyndelsen fravalgte ordet »kristen« i navnet (for eksempel *Friskolen Bylderup Bov*) og ikke desto mindre definerer sig som kristen, hvilket fortsat også gælder *Randers Friskole & Børnehus*. På den anden side er det svært at se bort fra, at det at fjerne ordet »kristen« fra sit navn er et signal om, at det ord virker negativt i markedsføringen af skolen.

Som et kuriosum kan det nævnes, at da man i foråret 1973 skulle finde et navn til den nye friskole i Herning, udskrev arbejdsgruppen en slags navnekonkurrence. Der indkom forslag som *Det ny Jerusalem*, *Hyrdeskolen* og *Autoriteten*.¹⁸ Det endte dog med *Midtjyllands Kristne Friskole*. Det navn bærer skolen fortsat.

Hvad definerer en kristen friskole?

Men hvad er det egentlig, der definerer en kristen friskole? Hvilke kendetegn har en sådan skole, og hvorved adskiller den sig fra andre (fri)skoler? Det er vigtigt at få styr på.

Man kan skelne mellem fire definitioner: Den historiske, institutionelle, personelle eller funktionelle definition.

---

18 Jf. Lene Jensen »Oprettelsen af Midtjyllands Kristne Friskole« i *Herningbogen* 2008, redigeret af Benny Boysen (Herning: Historisk Forening for Herning Kommune, 2008), s. 99.